

Nijstad in Oude Kunst en Antiek.

Een statig pand aan de voet van de Lochemse kerktoren was jarenlang het domein van Nijstad antiquairs. Voor zeker twee generaties Lochemers en Nederlanders waren 'Nijstad' en 'antiek' synonieme begrippen.

Hoofdrospelers in die bekendheid waren Abraham Nijstad (1895) en zijn beide zoons Samuel (Saam, 1922) en Hartog (Harts, 1925). Alle drie werden ze geboren in Lochem, waar Abraham de antiekzaak op de hoek van de Molenstraat en het Ei begon.

De eerste Nijstad die handelde in antiek was trouwens ook een Abraham (1835 – 1903), die in 1862 Leena Koopmans trouwde en haar volgde naar haar geboorteplaats Diepenheim. Samen dreven deze Nijstads daar een winkel aan de Grotestraat: Leena verkocht textiel en manufacturen, Abraham oude gebruiksvoorwerpen, die hij op de kop tikte bij boeren waar hij dan weer andere koopwaar sleet.

Achterkleinzoon Harts over deze Abraham:

“Hij verkocht eigenlijk manufacturen, maar ruilde die graag voor eikenhouten kisten, kasten en kabinetten, Delfts aardewerk, koper en tin. Die verkocht hij dan aan bewoners van kastelen en landhuizen in de omtrek.

Zo is het begonnen. Met bijvoorbeeld tinnen boterschotels, die hij kocht voort een kwartje en verkocht voor vijftig cent. Toen zoon Hartog er eens 30 cent voor had betaald reageerde vader Abraham met: “het geld groeit me niet op de rug”.

Zo wordt over Abraham nog het volgende verhaal verteld: “De koetsier van het wagentje, waarmee Abraham de boer op ging, vroeg eens: ‘Nijstad, waar blijf je toch met al die oude borden? ‘Naar de mölle’: was het antwoord, ‘daar malen ze ze fijn en maken er nieuwe van’. Bij het afladen wist de koetsier het antwoord. Hij smeedt de kisten op de grond, dan kon het malen veel sneller gaan. “

Twee zoons van Abraham en Leena zorgden voor een overgang van oude gebruiksvoorwerpen naar antiek. Hartog (1863) begon in 1893 een antiekwinkel in Lochem, daarin vanaf 1902 bijgestaan door broer Bernard (1873). Vanaf 1906 ging Hartog alleen verder als “Verkooplokaal H. Nijstad en co”, met minstens 2 a 3 boedelveilingen per jaar.

Toen Hartog in 1925 overleed zette zijn zoon Abraham (1895) de zaak voort aan de Molenstraat 24 en later Markt 30. Met “Nijstad en Hammerstein¹” had hij een verkooplokaal aan de Kastanjelaan. In 1933 werd de voormalige burgemeesterswoning aan het Ei betrokken. Locatie en objecten wonnen aan stijl en standing.

Abraham was een actief inwoner van Lochem. Zo was hij lid van het stembureau, van de vrijwillige brandweer en van het organisatie-committee voor de viering van Lochems 700-jarig bestaan. Van 1934 tot 1942 was hij voorzitter van de Joodse gemeente in Lochem.

Tijdens de oorlog ontlieden de Nijstads ternauwernood het lot van 100 van de 118 Joodse Lochemers. Vanaf 1943 was Abraham met vrouw, zoons en dochter, geïnterneerd in kamp Westerbork, maar pas eind 1944 werden ze op transport gesteld naar Theresienstadt, waar ze op 9 mei 1945 door Russische troepen werden bevrijd. Met moeite pakte Abraham na de oorlog de draad van de antiekhandel weer op, daarbij al snel gesteund door zijn zoons Saam en Harts. Abraham overleed in 1960, moegestreden en gedesillusioneerd.

¹ Hammerstein was beheerder van het toenmalige Volkshuis en vendumeester.

Jubileumboek uit 1962 over vier generaties Nijstad in Antiek:

Prins Bernard schreef de inleiding bij dit boek. Hij memoreert dat sinds 1936 Nijstad het wapen van de Koningin mag voeren en sinds 1955 ook dat van de prins, met de titel "hofleverancier". Z.K.H. schijft over een aangeboren talent, grote kennis van zaken en de goede relaties die een antiquair nodig heeft en die hij in hoge mate in de familie Nijstad heeft aangetroffen. Over Abraham Nijstad schrijft hij: "Een man, die mij met bewondering heeft vervuld, niet alleen om de combinatie van zijn gaven als mens en vakman, waardoor men als leek een volkomen vertrouwen had in zijn oordeel, maar ook om de moed en het doorzettingsvermogen waarmee hij na de laatste wereldoorlog, na met zijn gezin vreselijke jaren te hebben doorgemaakt, zijn zaak weer tot leven wist en vervolgens tot grote bloei wist te brengen en wist te bereiken dat zijn naam tot ver over de grenzen op de beste wijze vermaardheid kreeg".

Oog voor kwaliteit:

Een oude dame vroeg Abraham eens een zilveren inktkoker voor haar te verkopen. Het was, vertelde zij, een kopie van een gouden erfstuk dat lang geleden verkocht was. Nijstad nam het ding op en zei: "dat ding moet van goud of lood zijn". Hij krabde er wat zilver vanaf en het goud kwam tevoorschijn. Het kostbare stuk was gedateerd "Amsterdam 1756" en was waarschijnlijk in de Napoleontische tijd verzilverd om de werkelijke waarde te verstoppen. Toen deze geboren antiquair op zijn laatste ziekbed lag werd aan de zaak een kraantjeskan aangeboden, die zwart van ouderdom was. De zieke bekeek hem en zei: "vraag wat het kost, maar in elk geval kopen". Het was een pronkstuk Zutphens zilver, nu te zien in het museum van de stad van herkomst.

Voor Saam en Harts was de Lochemse vestiging van Nijstad een uitvalsbasis voor hun eigen activiteiten. Zo zette Saam een eigen vestiging op aan de Amaliastraat in Den Haag; hij specialiseerde zich in oude schilderkunst. Hij liet van zich horen als mede-initiatiefnemer van de Oude Kunst- en Antiekbeurs in Delft en van het programma Kunst en Kitsch, waar hij in het begin ook als expert optrad. Net als zijn vader Abraham was Saam ook lang voorzitter van de Vereniging van Handelaren in Oude Kunst. Harts bleef in Lochem wonen, maar verplaatste de zaak begin jaren 70 naar het Rokin in Amsterdam. Dat paste in de ontwikkeling van antiek naar oude kunst en van regionaal naar internationaal. Later werd Harts directeur van veilinghuis Christies. Ook was hij adviseur bij de restauratie en/of inrichting van onder meer Kronborg in Denemarken, Drakesteijn in Lage Vuursche en Twickel in Delden.

Marianne Nijstad, dochter van Harts Nijstad:

"Mijn vader was met hart en ziel Lochemer, hoewel hij na WO II er ook graag weg wilde, omdat het voor hem, na alle oorlogservaringen en anti Joodse sfeer die er heerste/geheerst had, letterlijk en figuurlijk te klein was.

Na de Indië periode en wat "stages" in het buitenland keerde hij terug naar zijn geboortestad, zijn ouders, ouderlijk huis en de zaak waarin hij ook ging werken.

In 1953 trouwde hij met Kitty de Wijze, voor wie de overgang Parijs-Lochem wel erg groot was. Ondanks de vele reizen, buitenlandse beurzen en later ook nog kortere verblijven in België en Parijs voor Christies bleef Lochem (zoals wij het voor hen zongen toen ze 50 jaar getrouwd waren) "de plaats van thuiskomst en vertrek".

Het huis in 't Veen en zeker na zijn pensionering, het verkeren tussen de noabers was hem zeer dierbaar. Op gemeentelijk/commissieniveau heeft hij in Lochem niet zoveel gedaan, bij mijn weten. Maar natuurlijk wel enorme inzet met Daan Voute en anderen om de Grote Kerk te behouden.

En natuurlijk heeft hij bijdragen, in verschillende vormen, geleverd aan/bij de restauratie van de Synagoge. "

Vanaf de oude gebruiksvoorwerpen die de oudste Abraham (1835-1903) verhandelde, via het antiek van Hartog (1863-1925) en Abraham (1895-1960), verschoven Saam (1922-2011) en Harts (1925-2011) hun aandacht naar vooral oude kunst. Van de huidige generatie Nijstads zet Jacob (Jaap) Nijstad deze trend in grote lijn voort: hij is kunsthistoricus en archeoloog en geeft les aan een kunstacademie. Weliswaar is er geen winkel of antiquair Nijstad meer, maar nog steeds is enigszins sprake van 'Nijstad in oude kunst en antiek'.

Kunst en antiek voor musea:

Abraham, Samuel en Hartog Nijstad leverden samen heel wat bijdragen aan de collecties van Nederlandse musea. B.v. het mansportret van Pieter Pietersz. in het Mauritshuis in Den Haag, of het dubbelportret van deze schilder, uit de 16de eeuw, in het Rijksmuseum. Het één kwam uit Amerika en het andere uit Rome. Ze vullen lacunes aan uit de Nederlandse schilderkunst.

Aankoop door Nystad van een rijp zelfportret van Rembrandt van Amerikaanse erfgenamen verhinderde dat het aan het buitenland werd verkocht.

Nystad haalde twee schilderijen van het vertrek en de landing van Prins Willem III in Scheveningen naar Nederland (Nu Oranje Nassau museum in Den Haag).

Een Van Goyen, voorstellende het Valckhof te Nijmegen, uit Stockholm.

Een Kalff uit het zuiden van Frankrijk, nu in het Mauritshuis.

Een Valckenborg ook uit Stockholm, nu in Boymans-van Beuningen te Rotterdam.

De verzamelingen Chinees porselein, Delfts aardewerk en Hollands en Europees glas konden in de Nederlandse musea worden uitgebreid, dank zij aankopen van Nystad van drie internationaal beroemde collecties, van Bingham te New York, Krön te Parijs en Bodenheim in Nederland.

Zelfs een kabinet van meer dan twee meter hoogte werd uit Engeland verscheept en afgeleverd aan het Rijksmuseum te Amsterdam. Het was gemaakt door de 18de eeuwse Nederlandse meubelmaker Philips van Santwijck. Van hem zijn slechts enkele kunstwerken bewaard gebleven. En nu kon het Rijksmuseum de leemte in haar collectie aanvullen.

Tussen de vele eigenaren die bij de afbeeldingen staan vermeld, staan ook zeer bekende namen, als museum Mouton Rothschild in Pauillac.

Nystad leverde deze "wijnboer" twee Nederlandse stillevens uit de zeventiende eeuw waar op glazen staan afgebeeld die Rothschild ook als glas in bezit had.

Bronnen:

- *Diepenheim eert haar joodse inwoners* op: <http://www.marceltettero.nl/2011/Nijstad.htm>
- Geldersch Dagblad 6 juni 1962,
- Algemeen Dagblad 7 juni 1962.

Litteratuur:

- *Vier generaties Nijstad: 1862-1962; jubileumuitgave, uitg Nijstad Antiquairs, 1962*
- *Van antiquair tot kunsthandelaar, leven en werk van Saam Nijstad en zijn ontmoeting met de nieuwe wereld. Saam Nijstad, uitg Waanders, 2004*

